

Journal of Islamic Wisdom and Law
Publisher: Islamic Azad University of Najafabad
Vol. 1, No. 1, 2024
E-ISSN: 3092-6653
Sanad.iau.ir/journal/iwl
Doi: 10.71844/iwl.2024.1189975

Original Paper

Article History:
Received: 3 April 2024
Revised: 20 May 2024
Accepted: 10 June 2024
Published Online: 21 June 2024

Safety Commitment in Contracting Relationships

Nader Pourarshad (Corresponding Author)

Department of Law, Shahrekork Branch, Islamic Azad University, Isfahan, Iran.
E-Mail: naderpourarshad@gmail.com

Abstract

One of the significant legal issues in contractual relationships is the basis and nature of the obligations of the parties to this relationship regarding work safety. The present article explores and expresses the aforementioned issues through descriptive and analytical method, concluding that ensuring safety in the execution of work, the product, and the contracting work environment has become necessary and relevant, and is the responsibility of the contractor and, in some cases, to the client, in accordance to law, custom, and contract. Notably, the contractor's contractual obligations concerning safety, particularly during the performance of work, are more prominent. This is grounded in rational considerations and also consisted with the principles of Islamic jurisprudence. Legal and contractual obligations related to safety are basically obligations to the means.

Keywords: Commitment, Work Safety, Owner, Contractor, Employer, Worker.

Citation: Pourarshad, N. (2024). Safety Commitment in Contracting Relationships. Journal of Islamic Wisdom and Law, 1 (1), 86-98. Doi: 10.71844/iwl.2024.1189975

Copyrights:

Copyright for this article is retained by the author (s), with publication rights granded to Journal of Islamic Wisdom and Law. This is an open – access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution License (<http://creativecommons.org/licenses/by/4.0>), which permits unrestricted use, distribution and reproduction in any medium, provided the original work is properly cited.

دوفصلنامه حکمت اسلامی و حقوق
ناشر: دانشگاه آزاد اسلامی واحد نجف‌آباد
دوره ۱، شماره ۱، بهار - تابستان ۱۴۰۳
شاپا الکترونیکی: ۳۰۹۲-۶۶۵۳
Sanad.iau.ir/journal/iwl
Doi: 10.71844/iwl.2024.1189975

مقاله پژوهشی

تاریخچه مقاله:

تاریخ دریافت: ۱۴۰۳/۰۱/۱۵

تاریخ بازنگری: ۱۴۰۳/۰۲/۳۱

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۳/۰۳/۲۱

تاریخ انتشار آنلاین: ۱۴۰۳/۰۴/۰۱

تعهد ایمنی در روابط پیمانکاری

نادر پورارشاد (نویسنده مسئول)

گروه حقوق، واحد شهرکرد، دانشگاه آزاد اسلامی، شهرکرد، ایران.

naderpourarshad@gmail.com

چکیده

از مسائل مهم حقوقی در روابط پیمانکاری موارد، مبنا و نوع تعهد طرفین این رابطه نسبت به ایمنی کار می‌باشد. مقاله حاضر مسائل یاد شده را با روش توصیفی و تحلیلی کشف و بیان نموده و چنین نتیجه گرفته که تامین ایمنی در انجام کار، محصول کار و محیط کار پیمانکاری ضرورت و موضوعیت یافته و حسب مورد طبق قانون، عرف و قرارداد بر عهده پیمانکار و در مواردی نیز بر عهده صاحبکار است. در این میان تعهدات قراردادی پیمانکار در تامین ایمنی، خاصه به هنگام انجام کار، برجسته‌تر است. این مهم مبتنی بر مقضیات حکمت بوده و با مبانی فقه اسلامی نیز سازگار می‌باشد. تعهدات قانونی و قراردادی به ایمنی اصولاً تعهد به وسیله هستند.

کلمات کلیدی: تعهد، ایمنی کار، صاحبکار، پیمانکار، کارفرما، کارگر.

نحوه ارجاع به مقاله:

پورارشاد، نادر (۱۴۰۳). تعهد ایمنی در روابط پیمانکاری. دوفصلنامه حکمت اسلامی و حقوق. ۱ (۱)، ۸۶-۹۸. Doi: 10.71844/iwl.2024.1189975

Copyrights:

Copyright for this article is retained by the author (s), with publication rights granded to Journal of Islamic Wisdom and Law. This is an open – acsses article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution License (<http://creativecommons.org/licenses/by/4.0>), which permits unrestricted use, distribution and reproduction in any medium, provided the original work is properly cited.

مقدمه

بنا به اقتضاء مقدمات حکمت، کار یا برای خود است یا برای دیگری. کار برای دیگری یا بدون درخواست دیگری بوده که در این صورت اقدام علیه خود می‌باشد و یا اینکه به درخواست دیگری است. کار به درخواست دیگری چنانچه بدون قرارداد باشد ممکن است استیفا از عمل غیر باشد اما چنانچه مبتنی بر قرارداد انجام شود یک رابطه‌ی کاری شکل می‌گیرد. این رابطه اصولاً رابطه کارگری کارفرمایی مشمول قانون کار است (پور ارشد، ۱۳۹۳: ۱۸) بنابراین حقوق و تعهدات طرفین رابطه یعنی کارگر و کارفرما علاوه بر قرارداد کار، بر اساس قانون کار و سایر مقررات مرتبط با آن تعیین می‌گردد مگر این که ثابت شود رابطه مزبور رابطه استخدامی مشمول قانون خاص مثل قانون مدیریت خدمات کشوری (قانون استخدامی کشوری سابق) و... و یا اینکه رابطه پیمانکاری - مقاطعه کاری - است که در این صورت مشمول عقد اجاره اشخاص، قرارداد پیمانکاری و مقررات قانونی مرتبط با آن خواهد بود. رابطه کارگری کارفرمایی از نظر ماهیت حقوقی همان عقد اجاره (خاص) اشخاص است^۱ که یک طرف مستاجر (کارفرما) و طرف دیگر اجیر (کارگر) می‌باشد این رابطه تعاهدی (عهدی دو طرفه) بعداً به موجب قانون کار از شمول تام و تمام عقد اجاره (خاص) اشخاص مذکور در قانون مدنی خارج شده و وضعیت خاصی، آن هم در جهت حمایت از اجیر که از این به بعد کارگر نامیده می‌شد پیدا کرد (کاتوزیان، ۱۳۷۴: ۵۵۹) از جمله احکام خاص حاکم بر این وضعیت ایجاد تعهدات قانونی برای کارفرما به موجب مقررات آمره قانون کار - از جمله مواد ۸۵ تا ۹۵ - در حوزه‌های مختلف از جمله در راستای نظارت، تعلیم و تجهیز کارگر و احراز تناسب کار محوله با توان اوست. از همه این موارد به «تعهد به ایمنی» یاد می‌شود.

در مورد اصل تعهد کارفرما به ایمنی کار در برابر کارگر و اشخاص ثالث ابهام و اشکال چندانی وجود ندارد به گونه‌ای که کارفرما به هنگام انعقاد قرارداد کار به این که دست کم متعهد به ایمنی کار است آگاه می‌باشد. اما ممکن است صاحب کار به علت نداشتن وقت نظارت یا نداشتن اطلاعات لازم برای نظارت و یا انجام سایر تعهداتی که قانون کار بر عهده کارفرما گذاشته قصد انعقاد قرارداد کار و در نتیجه ایجاد رابطه کارگری کارفرمایی نداشته باشد. در چنین وضعی قانون مدنی از باب ماده ۱۰ (کریمی و همکاران، ۱۳۹۶: ۵۹) و جعفری لنگرودی، ۱۳۸۷: ۴۸۸) و یا از باب اجاره اشخاص (اجاره اعمال) این اجازه را به او می‌دهد که کار را از طریق دیگر غیر از قرارداد کار، به دیگری واگذار نماید (کاتوزیان، ۱۳۷۴: ۵۵۹ و جعفری لنگرودی، ۱۳۸۷: ۴۸۸) در این صورت شخصی که متعهد به انجام کار می‌شود پیمانکار یا مقاطعه کار، شخصی که انجام کار را واگذار می‌کند مقاطعه دهنده یا صاحب کار^۲ و رابطه کاری ایجاد شده نیز اصطلاحاً پیمانکاری - و به علت قطعی بودن بها، مقاطعه کاری - نامیده می‌شود (خرسندیان، ۱۳۸۳: ۱۳۲) معلوم است که این رابطه مشمول قانون کار نیست^۳ (عراقی، ۱۳۸۱، ج. ۱: ۱۰۵) در نتیجه نباید تعهداتی را که قانون کار به طور کلی و به ویژه در مورد تعهد به ایمنی برای صاحبکار به عنوان کارفرما منظور نموده، متوجه صاحب کار در رابطه با پیمانکار نمود (فروچی، ۱۳۸۸: ۱) زیرا او برای رهایی از همین تعهدات مبادرت به انعقاد قرارداد پیمانکاری نموده است و در عوض، پیمانکار - مقاطعه کار - نیز با علم به اینکه از حمایت‌های قانون کار و مقررات مرتبط با آن برخوردار نیست قرارداد پیمانکاری را منعقد می‌کند. با این اوصاف، پیمانکار امتیازات از دست رفته خود را که به موجب قانون کار می‌توانست از آنها برخوردار شود در قیمت تمام شده (قطعی شده) کار لحاظ می‌نماید.

علاوه بر این تردیدی نیست که رابطه پیمانکاری تحت قانون حمایتی خاصی مثل قانون کار قرار نمی‌گیرد زیرا در روابط کاری از اشخاصی باید حمایت شود که قادر به صیانت از حقوق خود نبوده و بخشی از آزادی خود را به تبعیت^۴ سنتی یا سازمانی مبادله می‌نمایند (عراقی، ۱۳۸۱: ۱۱۱ و ۱۶۱).

۱. در اجیر خاص انجام کاری که موضوع توافق قرار گرفته مقید به مباشرت خود اوست به این معنا که نتیجه ی مورد نظر طرفین تنها انجام دادن کار معین نیست بلکه انجام دادن آن کار به وسیله ی اجیر است (کاتوزیان، ناصر، حقوق مدنی، عقود معین ۱، چاپ ششم، انتشارات شرکت انتشار، ۱۳۷۴، ۵۵۹) همچنین «و سَمی هذا الاجیر خاصاً باعتبار انحصار منفعة المخصوصة فی شخص بحيث لا يجوز له العمل بغیره علی ذلک الوجه» (جعبی عملی، زین الدین، الروضة البهیة فی شرح اللمعة الدمشقیة، ج ۸، ترجمه علی شیروانی، چاپ سوم، انتشارات دارالعلم، ۱۳۸۰، ص ۴۱)

۲. اصطلاح کارفرما در مقابل کارگر و در روابط مشمول قانون کار باید استفاده شود ولی در بسیاری اوقات با بی دقتی اصطلاح کارفرما برای روابط غیرمشمول قانون کار مانند قرارداد پیمان کاری نیز استفاده می‌شود و کارفرما در مقابل پیمان کار مطرح می‌گردد که چنین کاربردی ناصحیح و غیرعلمی است. (استوار سنگری، کوروش، مقدمه حقوق کار، چاپ اول انتشارات میزان، ۱۳۹۵، ص ۷۹)

۳. رای وحدت رویه دیوان عالی کشور به شماره ۶۰۴ مورخ ۱۳۷۴/۱۲/۲۲

این در حالی است که پیمانکار به جزء تبعیت کلی در چارچوب قرارداد، از استقلال برخوردار بوده و در چگونگی انجام کار آزاد است و همچنان که بیان شد تمام حقوق و امتیازاتی را که ممکن بود در پرتو یک قانون حمایتی بدست آورد آن‌ها را در قرارداد لحاظ می‌کند به عبارتی دارای قدرت چانه زنی بوده و چندان نیازمند نیست که با هر شرایطی تن به کار دهد. بنابراین از این جهات پیمانکار درخور تدابیر حمایتی ناظر بر ایمنی کار، به موجب قانون خاصی از جمله قانون کار نیست. به همین دلیل قرارداد پیمانکاری می‌تواند در صورت صحت، نفوذ و اعتبار مهم‌ترین منبع حقوقی تامین ایمنی کار در روابط پیمانکاری باشد علاوه بر این، چنین رابطه‌ای از جهت تامین ایمنی کار، تابع قواعد عمومی هم است. با وجود فراوانی روابط پیمانکاری و وقوع حوادث خسارت بار ناشی از کارهای موضوع پیمان، جز یکی دو مورد، مقررات چندانی ناظر بر وضع خاص آنها به ویژه از منظر ایمنی کار، تصویب نشده است. شاید حکمت آن به اصل حاکمیت اراده و آزادی قراردادهای برگردد به گونه‌ای که اشخاص، خود به تنظیم و اداره آزادانه این نوع از روابط بپردازند.

با این مقدمه معلوم است که اگر شخصی انجام کار خود را به کارگر واگذار نمود؛ او متعهد به ایمن سازی محیط و عملیات کار کارگر(ان) خود می‌باشد اما اگر همین شخص انجام کار را به پیمانکار محول نماید آیا در این صورت نیز در برابر پیمانکار، کارگر(ان) پیمانکار و سایر اشخاص متعهد به ایمن سازی محیط، ابزار و عملیات کار موضوع پیمان خواهد بود؟ این تعهد یا تعهدات ریشه قراردادی دارند یا قانونی؟ و از منظر دیگر تعهد به وسیله هستند یا به نتیجه؟

۱- موارد تعهدات طرفین رابطه پیمانکاری به ایمنی کار

در این قسمت تعهدات قانونی طرفین رابطه پیمانکاری یعنی صاحبکار و پیمانکار به طور مستقل بررسی می‌شوند.

۱-۱- تعهدات صاحبکار

تعهدات قانونی صاحبکار نسبت به ایمنی کار از دو منظر کارفرما بودن و مالک بودن قابل بررسی می‌باشند.

۱-۱-۱- تعهدات صاحبکار به ایمنی کار از منظر کارفرما بودن در رابطه پیمانکاری

الف - تعهدات مذکور در قانون کار: در ماده ۱۳ قانون کار صاحب کار متعهد شده که به هنگام واگذاری انجام کار به پیمانکار قرارداد را به گونه‌ای منعقد کند که پیمانکار متعهد به انجام قانون کار در مورد کارگزارانش بشود در این مورد اولاً قانون کار معلوم نکرده که صاحبکار چگونه می‌تواند در طی قرارداد پیمانکاری، پیمانکار را متعهد به انجام قانون کار در مورد کارگزارانش نماید زیرا پیمانکار در نتیجه قرارداد کار که با کارگزارانش منعقد می‌کند عنوان کارفرما را پیدا کرده و در نتیجه خود به خود به موجب قانون به انجام تعهداتی که قانون کار و سایر قوانین مرتبط برای کارفرما منظور نموده‌اند متعهد می‌شود پس نیازی به اخذ تعهد مجدد نیست و اثری بر آن بار نمی‌باشد مگر اینکه نظر مقنن در ماده ۱۳ قانون کار را از باب تاکید و یادآوری تلقی کرد. بنابراین اولین تعهد صاحبکار در تامین ایمنی کار کارگران پیمانکار، در واقع ناظر بر تامین ایمنی نسبت به کارگرانی است که برای پیمانکار کار می‌کنند. پس چنانچه پیمانکار شخصاً مبادرت به انجام کار موضوع پیمان بپردازد ماده ۱۳ قانون کار موضوعیتی نمی‌یابد.

تفسیر حکیمانه دیگری که از ماده ۱۳ قانون کار می‌توان ارائه داد این است که صاحب کار به هنگام انعقاد قرارداد کار باید تضمینات و تعهدات دیگری را فراتر از این تعهد که او متعهد به رعایت قانون کار و سایر مقررات مرتبط با آن باشد؛ از پیمانکار اخذ نماید به طوری که پیمانکار از بیم تضمینات و وجوه التزامی که سپرده از تعهدات قانونی از جمله تعهدات مندرج در مواد ۸۵ تا ۹۵ قانون کار ناظر بر حفاظت فنی و بهداشت کار در قبال کارگزارانش سر باز نزنند. به این ترتیب ملاحظه می‌شود که صاحب کار نه به عنوان کارفرما بلکه از جهت احتیاط و تضمین حداکثری حقوق و مزایای کارگر در قانون کار از جمله تامین ایمنی کار که به طور مستقیم مربوطه به او نمی‌شود متعهد است. موضوع این تعهد ناظر بر نظارت است نه اجرا. این تعهد علاوه بر ضمانت اجرای عمومی که با جمع بودن شرایط مرتبط ممکن است موجب انتساب تقصیر به صاحبکار و در نتیجه مسئولیت مدنی او شود، دارای ضمانت اجرای خاصی است که در تبصره ۲ ماده ۱۳ قانون کار به آن تصریح شده است.

در این تبصره چنین آمده که اگر صاحب کار به تعهد مورد بحث عمل نکند در قبال دیون پیمانکار به کارگزارنش مسئولیت دارد که ظاهراً این مسئولیت تضامنی^۱ است^۲ (Lawson and Anton, 1979, 215).

نکته قابل توجه آن که این تبصره به مطلق دیون پیمانکار به کارگزارنش تصریح دارد در این صورت اطلاق مزبور شامل دیون ناشی از خسارات مرتبط با عدم تأمین ایمنی کار هم می‌شود (مهرپور، ۱۳۷۲، ۲۵۶ و رنجبری، ۱۳۸۲، ۱۱۶) اما این در حالی است که از واژه دیون معنای حقوق و مزایای کارگر، زودتر به ذهن متبادر می‌شود^۳. بر این اساس شاید اساساً نتوان ماده ۱۳ قانون کار را ناظر بر مقوله ایمنی کار دانست. هر چند که نظر اخیر با توجه به اطلاق ماده ۱۳ ممکن ۱۳ محل تامل باشد.

ب_ تعهدات مذکور در آیین‌نامه ایمنی امور پیمانکاری مصوب ۸۹/۳/۵: این آیین‌نامه در راستای مواد ۱۳، ۸۵ و ۹۱ قانون کار توسط شورای عالی حفاظت فنی تهیه و توسط وزیر کار تصویب و ابلاغ شده است.

اولین تعهد مذکور در این آیین‌نامه لزوم مطالبه گواهی صلاحیت ایمنی در امور پیمانکاری است. برای این ضمانت اجرای در نظر گرفته نشده است. در صورت عدم اجرای این تعهد می‌توان آن را از مصداق تقصیر تلقی نمود و چنانچه این تقصیر عرفاً با حادثه خسارت بار ارتباط یابد می‌تواند صاحبکار را به عنوان سبب در کنار سایر اسباب داخل نماید.

دومین تعهد صاحب کار آن است که صاحب کار با پیمانکار راجع به چند و چون تأمین ایمنی و نیز هزینه‌های آن به طور مشخص با هم مذاکره و توافق نمایند. طبق ظاهر ماده ۵ آیین‌نامه انجام این توافق صرفاً ناظر بر هزینه‌های تأمین ایمنی نیست. مگر این که ظاهر ماده را با توجه به قسمت اخیر ماده ۱۰ آیین‌نامه حمل بر هزینه‌های تأمین ایمنی نمود. طبق ماده ۹ همین آیین‌نامه وظیفه نظارتی صاحبکار در هر صورت به قوت خود باقی است و صاحبکار باید از باب رعایت شرایط ایمنی کار در ارتباط با کارگران نظارت کند هر چند که کارگران ارتباط مستقیم کاری با صاحبکار نداشته باشند. این مطلب با حکمت قواعد فقهی حقوقی و عرف سازگار نیست.

سومین تعهد صاحبکار که در ماده ۱۳ آیین‌نامه آمده ارائه گزارش حوادث به اداره تعاون، کار و رفاه اجتماعی می‌باشد. انجام این تعهد مستلزم نظارت مستمر بر کار است در حالی که صاحب کار با انعقاد قرارداد پیمانکاری خود را از موضوع آن فارغ می‌سازد. بر این اساس تعهد مزبور مغایر با طبع و حکمت پیمانکاری است. ضمن این که ماده ۹۵ قانون کار این وظیفه را بر عهده کارفرما در قبال کارگر مقرر کرده است.

ج- تعهد به انتخاب پیمانکار مناسب: این تعهد در ماده ۳ آیین‌نامه ایمنی در امور پیمانکاری آمده است. بعضی آن را از ماده ۱۳ قانون کار نیز استنباط می‌کنند (خدابخشی، ۱۳۹۲، ۱۳۵) اما به نظر می‌رسد این تعهد در حال حاضر یک امر متعارف و مبتنی بر مقدمات حکمت باشد به طوری که هر صاحبکار متعارف و معقولی انجام کار خود را به هر شخصی نمی‌سپارد بنابراین او در روابط غیرقراردادی مسئولیت ناشی از رفتار نامتعارف و در روابط قراردادی مسئولیت ناشی از نقض این تعهد عرفی را به طور ضمنی می‌پذیرد. Richard, 2002, Vol2, 393-414

1. Joint and several responsibility

۲. نظریه مشورتی شماره ۷ / ۶۸ / ۷۷ مورخ ۷۹ / ۷ / ۲۴ اداره‌ی کل حقوقی و تدوین قوانین قوه‌ی قضائیه (به نقل از موحیدیان، غلام رضا، حقوق کار، تهران، انتشارات فکر سازان، ۱۳۹۶، ص ۲۱۳). ضمناً همین نظریه حکایت از آن دارد که منظور از بدهی در تبصره ۲ ماده ۱۳ قانون کار هر نوع بدهی نمی‌باشد بلکه ناظر بر حقوق مالی ناشی از کار است. برای دیدن مطالب بیشتر در این مورد رجوع کنید به آراء شماره ۵۳۷ و ۵۳۸ مورخ ۱۸ / ۸ / ۱۳۸۵ هیات عمومی دیوان عدالت اداری

۳. در عمل مراجع قضائی پرونده‌های مربوط به حوادث ناشی از کار را به کارشناسان ارجاع می‌دهند و کارشناسان در حوادثی که کارگر برای کارفرما کار می‌کند و کارفرما نیز پیمانکار شخص دیگری است، کارشناسان به استناد ماده ۱۳ قانون کار بخشی از مسئولیت را بر عهده مقاطعه دهنده قرار می‌دهند که این رویه بر خلاف ماده ۹۵ قانون کار و اصل قانونی بودن جرم و مجازات است چون ماده ۱۳ صرفاً مسئولیت مقاطعه دهنده در خصوص مزد را پیش بینی کرده و ماده ۱۳ مسئولیت کیفری مقاطعه دهندگان و به طور کلی اشخاص غیر از کارفرما و نماینده‌ی وی نیست و در حوادثی که برای کارگر رخ می‌دهد قانون گذار مسئولیت کیفری و مدنی را صرفاً متوجه کارفرما و نماینده‌ی وی دانسته است. (استوار سنگری، کوروش، همان، ص ۱۹۶)

۴. نظریه مورخ ۷۹/۹/۳ اکثریت قضات عضو کمیسیون بررسی امور حقوقی و قضائی دادگستری استان تهران به طور ضمنی مؤید آن است که منظور از دیون مذکور در تبصره ۲ ماده ۱۳ حقوق مالی ناشی از کار است. (معاونت قضائی و آموزش و تحقیقات علمی دادگستری استان تهران، دیدگاه‌های قضائی قضات دادگستری استان تهران، ج ۲، چاپ اول، نشر دادیار، ۱۳۸۰، ص ۲۵۷)

تشخیص تناسب به اقتضاء عرف است. صاحبکار باید مراقبت متعارفی را در انعقاد پیمان اعمال نماید. معمولاً اطمینان از داشتن پروانه فعالیت برای ایفاء این تعهد لازم و در عین حال کافی است.

۱-۲- تعهدات صاحبکار به ایمنی کار از منظر مالک بودن

به طور کلی اشخاص بنا بر قاعده تسلیط و من له الغنم فعلیه الغرم نسبت به اشیایی که تحت حفاظت آنها می‌باشند تعهد به مراقبت دارند (صفایی و رحیمی، ۱۳۹۳، ۲۶۹) این تعهد حتی در فرضی که حفاظت اشیاء مزبور به دیگران محول شود نیز به قوت خود باقی است بنابراین تامین ایمنی مربوط به آن چه که ارتباطی با تعهد به ایمنی پیمانکار ندارد اما با ملک صاحب کار مرتبط است بر عهده مالک (صاحبکار) است. زیرا در این صورت صاحبکار از باب سلطه ناشی از مالکیت باید مراقبت متعارف را اعمال بدارد در غیر این صورت چنانچه حادثه از این باب ایجاد شود تقصیر متوجه صاحب کار به عنوان مالک خواهد بود.

علاوه بر تعهد عمومی که هر مالک نسبت به ایمن سازی مایملک خود دارد؛ قانون کار نیز در همین راستا در مواد ۸۷ تا ۹۰ به طور خاص تعهدات مشخصی را برای مالکان به هنگام احداث و توسعه کارگاه، وارد کردن ماشین و عرضه آن و بهره برداری از ماشین‌ها و دستگاه‌ها و ... مقرر نموده است (استوار سنگری، ۱۳۹۵: ۱۹۲). باید توجه داشت که این تعهدات مقید به شکل گیری رابطه کارگری کارفرمایی نیست (عراقی، ۱۳۹۵، ج ۲: ۷۵).

۱-۲- تعهد پیمانکار به ایمنی کار

تعهدات قانونی پیمانکار نسبت به ایمنی کار از چهار منظر قابل بررسی می‌باشد.

۱-۲-۱- از منظر انجام بالمباشره کار

اصولاً پیمانکار به مانند اجیر عام در فقه، تعهدی ندارد که کار موضوع پیمان را مبادرتاً انجام دهد (جبعی عاملی، ۱۳۸۰: ۴۰) مگر این که شرط یا عرف خلاف وجود داشته باشد. چنانچه پیمانکار شخصاً به انجام کار موضوع پیمان مبادرت ورزد تعهد به ایمنی محیط، ابزار و عملیات کار خواهد داشت. معلوم است که در این فرض، پیمانکار حتماً باید شخص حقیقی باشد. تعهد پیمانکار به ایمن سازی کار، مبنای عرفی و قراردادی دارد. پیمانکار به عنوان یک متخصص در چنین فرضی ابتدا محیط کار را برای خود و سایرین ایمن می‌سازد. او به جهت حرفه‌ای بودن، بهتر از هر شخصی به نیازهای ایمنی محیط آگاه است. پیمانکار معمولاً و بنا بر آنچه که ماده ۱۶ شرایط عمومی پیمان و رویه جاری نیز آن را تایید می‌کند، با ابزار و تجهیزات خود کار را به طور مستقل انجام می‌دهد (خرسندیان، ۱۳۸۳: ۱۳۱). بدیهی است طرفین باید راجع به هزینه‌های لازم و این که کدامیک و به چه میزان عهده‌دار هزینه‌ها باشند با هم توافق کرده یا آن را در صورتی که عرفی در این مورد وجود داشته باشد، به عرف واگذار نموده باشند. از سوی دیگر پیمانکار در نحوه انجام کار و «چگونگی اجرا»^۱ از صاحب کار تبعیت نمی‌کند. تبعیت پیمانکار در حدود «خط مشی کلی کار»^۲ و «التزام به انجام کار طبق استانداردهای مربوطه»^۳ است.

۱-۲-۲- از منظر انجام با واسطه کار

در این فرض پیمانکار اعم از شخص حقیقی و حقوقی می‌باشد. در صورتی که پیمانکار شخص حقوقی باشد قید مباشرت در انجام کار ممکن است به این معنا باشد که پیمانکار انجام کار را به پیمانکار دیگری نسپرد. در صورتی که کار به مباشرت پیمانکار انجام نشود انجام آن از دو حالت خارج نیست:

۱. شعبه‌ی اجتماعی دیوان کشور فرانسه، رای ۸ ژوئیه ۱۹۶۰ به نقل از: عراقی، ۱۳۸۱، ۱۱۰.

۲. دیوان کشور فرانسه رای مورخ ۲۰ ژوئن ۱۹۴۷ به نقل از: عراقی، ۱۳۸۱، ۱۱۰.

۳. نظر اداره کل روابط کار و وزارت کار و امور اجتماعی مورخ ۱/ ۱۲/ ۱۳۶۰.

الف- پیمانکار کار را از طریق کارگر(ان) انجام دهد

در این صورت شخص پیمانکار به عنوان کارفرما با کارگر یا کارگران رابطه کارگری کارفرمایی پیدا می‌کند. کارفرما به موجب قانون کار متعهد به اتخاذ و اعمال تدابیر ایمنی و بهداشتی و تمام لوازم و لواحق آن از قبیل تعلیم، تجهیز و وادار کردن آن‌ها به رعایت شرایط ایمنی است (اباذری فومشی، ۱۳۸۱: ۱۶۱). صاحبکار در موارد مذکور هیچ تعهدی نسبت به ایمنی کارگران ندارد زیرا با آنها هیچ رابطه حقوقی ندارد (خدابخشی، ۱۳۹۲: ۵۰۰).

ماده ۹۵ قانون کار به طور صریح تعهد به ایمنی کار را بر عهده کارفرمای کارگر گذاشته است. این مطلب منافاتی با تعهد همزمان صاحبکار به اتخاذ و اعمال تدابیر ایمنی مقدماتی از قبیل ایمن سازی ملک خود که بستر انجام کار موضوع پیمان است و یا تعهد به سپردن انجام کار موضوع پیمان به پیمانکار صاحب صلاحیت و پیش بینی و اخذ تضمینات لازم برای تامین ایمنی کار، ندارد (خدابخشی، ۱۳۹۲: ۴۸۳).

ب- پیمانکار کار را به پیمانکار(ان) دیگر واگذار کند

در این فرض پیمانکار مباشرتی در انجام کار ندارد. بدیهی است که اصل بر عدم قید مباشرت است. با توجه به اختیار و حقی که پیمانکار در واگذاری انجام کار موضوع پیمان دارد ممکن است این حق خود را به یکی از دو شکل زیر یا هر دو شکل اعمال کند.

شکل اول؛ واگذاری عرضی: ممکن است پیمانکار اصلی قسمت‌های مختلف کار را به پیمانکاران فرعی واگذار نماید. در این فرض پیمانکار در حکم صاحبکار است با این تفاوت که صاحبکار، مالک است اما پیمانکار، مالک نیست.

شکل دوم؛ واگذاری طولی: چنانچه پیمانکار اول کار را به پیمانکار دوم واگذار نماید و او نیز آن را به پیمانکار دوم واگذار نماید و به همین ترتیب واگذاری‌های دیگری صورت گیرد؛ پیمانکاری طولی اتفاق می‌افتد. در این فرض نیز هر پیمانکار در حکم صاحبکار است اما صاحبکاری که مالک نیست و از جهت مالک بودن تعهدی به ایمنی ندارد.

۱-۲-۳- از منظر سازنده بودن

همانطور که بیان شد قاعده‌ی کلی این است که هر مالکی نسبت به ملک خود تعهد به ایمنی دارد. این قاعده از ماده‌ی ۳۳۳ قانون مدنی استنباط می‌شود. اما باید توجه داشت که این قاعده دارای دو استثناء می‌باشد یکی استثناء مربوط به سازنده و دوم استثناء مربوط به متصرف که شرح آن در قسمت بعد خواهد آمد.

استثناء اول مربوط به آن چیزی است که از تبصره‌ی ماده ۵۱۷ قانون مجازات اسلامی ۹۲ استنباط می‌شود و از آن می‌توان به تعهد سازنده (پیمانکار) به ایمنی آن چه که می‌سازد، یاد کرد بنابراین در فرضی که مالک در حد یک انسان متعارف به مواظبت پرداخته باشد ولی سازنده در ساختن ملک - هر چه باشد - به طور متعارف عمل نکرده باشد و عدم ایمنی کار به تقصیر او نسبت داده شود مالک مسئولیت نهایی نخواهد داشت هر چند که حادثه مرتبط با ملک او باشد. بنابراین پیمانکار به عنوان سازنده متعهد است نکات ایمنی را در مورد آن چه که می‌سازد رعایت کند زیرا ممکن است آنچه او به طور نا ایمن ساخته موضوع یا ابزار کار واقع شود.

در مورد اخیر تفاوتی نمی‌کند که پیمانکار کار موضوع پیمان را شخصاً یا از طریق کارگر(ان) انجام داده باشد. مگر این که ثابت شود پیمانکار تمام مراقبت‌های لازم را به عمل آورده است. در این صورت هر شخص دیگری که مقصر باشد و ارتباط تقصیر او با خسارت ثابت گردد (یزدانیان، ۱۳۷۹: ۱۴۳) به نسبت تقصیر، مسئول خواهد بود (پورارشد، ۱۳۹۴: ۳۸) حتی اگر این شخص، کارگر باشد.

۱-۲-۴- از منظر متصرف بودن

درست است که محیط کار و نتیجه‌ی کار انجام شده در مایملک مالک ظاهر می‌شود و طبق قاعده باید مالک را متعهد به ایمنی آن دانست اما تا زمانی که همین محیط کار و عملیات کار در تصرف پیمانکار است شخص صاحبکار (مالک) تعهدی به ایمنی آن از جهتی که مرتبط با انجام کار موضوع پیمان است؛ ندارد. از این نکته می‌توان به عنوان تعهد متصرف به ایمن سازی آن چه در تصرف دارد یاد

کرد و چون پیمان کار عنوان متصرف می‌یابد متعهد به ایمن سازی آن چه که در تصرف دارد می‌باشد. این حکم با وحدت ملاک از مواد ۵۲۲ و ۵۲۴ قانون مجازات اسلامی ۹۲ استنباط می‌گردد. در مواد یاد شده تعهد به ایمنی مبتنی بر تقصیر نوعی است. ماده ۲۱ شرایط عمومی پیمان نیز تعهد به ایمنی محیط کار را که در مالکیت صاحبکار است تا زمانی که تحویل صاحب کار نشده بر عهده ی پیمان کار دانسته است. باید دقت داشت که محیط کار ممکن است شامل اصل ملک صاحبکار و اضافات ناشی از کار پیمانکار باشد. در این صورت اضافات مزبور تا زمانی که تحویل صاحبکار نشده باشند اصولاً در مالکیت پیمانکار می‌باشند (ژوردن، ۱۳۸۲: ۶۳) مگر اینکه توافق یا عرف بر خلاف این اصل وجود داشته باشد.

نکته قابل توجه دیگر این که تعهد ایمنی آن چه مربوط به اصل ملک است با مالک می‌باشد هر چند به واسطه قرارداد پیمانکاری به عنوان محیط کار در تصرف پیمانکار قرار گرفته باشد. (ژوردن، ۱۳۸۶: ۲۲۲). البته ممکن است درصدی از تقصیر منتسب به همه عوامل دخیل در حادثه شود. (عبانیا، ۱۳۹۰: ۱۸۹).

۲- مبنای تعهدات طرفین رابطه پیمانکاری در ایمنی کار

در مطالب قبلی معلوم شد که هر یک از طرفین قرارداد پیمانکاری در ارتباط با ایمن سازی کار موضوع پیمان تعهدات متعدد و مختلفی بر عهده دارند. این تعهدات ممکن است دارای مبنای قانونی یا قراردادی باشند.

۲-۱- تعهدات دارای مبنای قانونی:

به برخی از این تعهدات در مقررات مختلف تصریح شده است از این رو تردیدی نیست که این قبیل تعهدات دارای مبنای قانونی هستند به طور مثال تعهد مذکور در ماده ۱۳ قانون کار و آیین نامه ایمنی در امور پیمانکاری مصوب ۵ / ۳ / ۱۳۸۹ وزارت تعاون کار و رفاه اجتماعی.

۲-۲- تعهدات دارای مبنای قراردادی:

۲-۲-۱- تعهدات ضمنی قراردادی: در قسمت شماره ۱ مقاله به تعهداتی اشاره شد که مبنای صریح قانونی و قراردادی ندارند مثل تعهد صاحبکار به تشخیص توان و صلاحیت پیمانکار. در این مورد به نظر می‌رسد عرف، مبنای تعهد باشد. گرچه عرف در کنار قانون و قرارداد نقش و کارکرد خود را باز می‌یابد (خدمتگزار، ۱۳۸۹: ۵۶)، لیکن از آنجا که عرف حاوی اراده ضمنی طرفین قرارداد است، سکوت در برابر آن به منزله تصریح در قرارداد بوده بنابراین تعهدات ناشی از آن جنبه ارادی داشته و مبنای قراردادی می‌یابد.

۲-۲-۲- تعهدات صریح قراردادی: در مواردی هم ممکن است تعهدات ایمن ساز طرفین قرارداد پیمانکاری ناشی از اراده صریح آنها باشد که در قرارداد به آن تصریح می‌نمایند. آیین نامه ایمنی در امور پیمانکاری در مواد ۵ و ۶ و قسمت ۳ از بند ۴ دستورالعمل اجرایی آئین نامه مزبور این اجازه را داده که طرفین قرارداد پیمانکاری - در فرضی که پیمانکار انجام کار موضوع پیمان را از طریق کارگران انجام می‌دهد - نسبت به شرایط ایمنی و هزینه‌های آن با هم دیگر توافق نمایند. بنا بر اقتضاء حکمت فقهی و حقوقی توافق صاحبکار و پیمانکار نسبت به شرایط ایمنی کار با توجه به اصل نسبی بودن قراردادهای فقط نسبت به طرفین قابل استناد بوده و نمی‌تواند قواعد عام و آمره مسئولیت مدنی را نسبت به اشخاص ثالث بی اثر سازد.

۳- نوع تعهدات طرفین رابطه پیمانکاری در ایمنی کار

تعهد اعم از قانونی و قراردادی ممکن است تعهد به وسیله یا تعهد به نتیجه باشد تعهد به وسیله یا تعهد حفاظت، تعهدی است که متعهد وظیفه‌ای جز نهبانی، مراقبت و مواظبت ندارد خواه هدف از مواظبت هم حاصل شود خواه نه. تعهد امین در نگهداری مال و تعهد پزشک در معالجه بیمار تعهد حفاظت است بیشتر تعهدات قانونی ناظر بر خویشتن داری از بی مبالاتی و بی احتیاطی بوده و از نوع تعهد به وسیله می‌باشند (قاسم‌زاده، ۱۳۸۵: ۳۴۹). تعهد به نتیجه یا تعهد غایت تعهدی است که متعهد علاوه بر انجام تعهد اصلی خود به

تأمین متعلق موضوع تعهد نیز متعهد است (جعفری لنگرودی، ۱۳۶۳: ۱۰۹). متعهد در تعهد به نتیجه باید نتیجه معینی را محقق سازد در غیر این صورت از تعهدات خود تخلف ورزیده است مانند پیمانکاری که ساختن پلی را تقبل می‌نماید. بنابراین چنانچه پل قبل از تحویل، خراب شود پیمانکار به وظیفه خود عمل نکرده است (کاتوزیان، ۱۳۶۸: ۱۶۸)

مهم‌ترین اثر عملی تفکیک تعهدات به وسیله و نتیجه آن است که در تعهد به وسیله، متعهدله باید تقصیر متعهد را ثابت کند اما در تعهد به نتیجه صرف حاصل نشدن نتیجه تقصیر به حساب می‌آید و زیان دیده با اثبات عدم حصول نتیجه می‌تواند زیان خود را مطالبه کند در تعهد به نتیجه حتی اثبات دخالت قوه قاهره نیز از این مسئولیت نمی‌کاهد (کاتوزیان، ۱۳۶۸، ۷۰ و قاسم زاده، ۱۳۸۵: ۳۴۹) با این توضیح که تعهد به ایمنی به صورت تعهد به وسیله و یا تعهد به نتیجه قابل تصور است چنانچه تعهد ایمنی مراقبت‌های معمول و متعارف برای تأمین جان یا مال باشد تعهد ایمنی به نحو تعهد به وسیله خواهد بود در این صورت متعهد باید از تعدی و تفریط نسبت به متعلق موضوع تعهد خودداری کند (خدمتگزار، ۱۳۸۹، ۲۱) با استقرا در مواد مختلف قانون مدنی ایران می‌توان دریافت که متعهد به حفظ سلامت (تعهد ایمنی) علی‌الاصول در حد رعایت دقت و مراقبت‌های معمول و متعارف است^۱. ضابطه اعمال دقت و مراقبت‌های معمول، عرف و دستورالعمل‌های لازم الاجرا است (Keeton, 1984, 684) به طور کلی مراقبت معقول و متعارف را می‌توان نوع رفتاری دانست که یک شخص متعارف تحت همان شرایط و اوضاع و احوال مورد نظر در پیش می‌گیرد (William, 1971, 632). در موارد تردید در تشخیص تعهد به وسیله از تعهد به نتیجه باید اصل را بر تعهد به وسیله گذاشت زیرا تعهد به نتیجه بار تعهدی بیشتری دارد و از آنجا که اصل بر براءت و عدم است باید در موارد تردید، به قدر متیقن اکتفا نمود و نباید تعهد را بدون دلیل یقینی توسعه داد. تعهد به ایمنی به نحو تعهد به نتیجه به این معنا است که تعهد ناظر بر سلامت متعلق موضوع تعهد بوده و متعهد صرفاً انجام مراقبت‌ها و دقت‌های معمول و متعارف را تعهد نمی‌نماید. تعهد ایمنی به نحوه تعهد به نتیجه بر دو قسم است قسم اول، تعهد ایمنی به نحو تعهد به نتیجه که موجب مسئولیت نوعی برای متعهد می‌شود و قسم دوم تعهد ایمنی به نوع تعهد به نتیجه که موجب مسئولیت مطلق متعهد می‌شود. حال با توجه به مقدمات یاد شده سوال این است که تعهدات قانونی صاحب کار در ارتباط با ایمنی کار از نوع تعهد به وسیله هستند یا تعهد به نتیجه به نظر می‌رسد تا زمانی که دلیل یقینی وجود نداشته باشد نباید تعهد صاحب کار را در ارتباط با کار موضوع پیمان از نوع تعهد به نتیجه دانست در هیچ یک از نصوص قانونی هم به این نکته تصریح نشده است بنابراین تعهد صاحب کار تعهد به وسیله یا به عبارت دیگر تعهد به ایمن‌سازی کار است.

اصولاً تعهدات ایمنی کارفرما در برابر کارگر را باید از نوع تعهد به وسیله دانست هر چند که بعضی این تعهد را از نوع تعهد به نتیجه تلقی نموده‌اند. شاید این نظر به دلیل حمایتی بودن قانون کار و لزوم تفسیر موسع آن در جهت حمایت از کارگر باشد زیرا چنانچه کارفرما تعهد به ایمنی داشته باشد لزومی به اثبات تقصیر او از سوی زیان‌دیده (کارگر) نیست و فقط لازم و کافی است که ورود خسارت ناشی از کار ثابت شود به عبارتی مسئولیت کارفرما مسئولیت نوعی تلقی می‌شود و فقط اثبات عامل خارجی از سوی کارفرما موجب معافیت او از مسئولیت خواهد شد (حکمت پناه، ۱۳۹۰: ۲). به هر حال قائل شدن تعهد به ایمنی برای کارفرما به نحو تعهد به نتیجه در فرض مورد بحث، مخالف اصل است زیرا اصل عدم و براءت همچنین ابتناء مسئولیت مدنی بر مبنای تقصیر نوعی، ناظر بر «به وسیله بودن» تعهدات می‌باشد مگر آن که خلاف آن با دلیل یقینی ثابت شود. رویه کنونی نیز تعهدات کارفرما را از نوع تعهد به وسیله می‌داند. بر همین اساس کارشناسان که معمولاً بازرسان کار هستند پس از مسلم شدن رابطه خسارت با حادثه ناشی از کار به جستجوی مقصر می‌پردازند (عبانیا، ۱۳۹۰: ۱۵۵).

مبنای منطقی تعهد ایمنی کارفرما در برابر کارگر - مستقل از به وسیله یا به نتیجه بودن آن - می‌تواند به این دلیل باشد که کار، ملک کارفرما بوده و کارگر نیز به جهت تبعیت محض در انجام کار جزیی از کار است در نتیجه، کارگر هم باید ملک کارفرما تلقی شود. حال از آن جا که هر شخص به نحو تعهد به وسیله متعهد به مراقبت از مایملک و اشیاء تحت حفاظت خود می‌باشد (صفایی و رحیمی، ۱۳۹۳: ۲۶۷).

۱. مواد ۴۶۰، ۴۹۳، ۵۱۶، ۵۵۶، ۵۶۹، ۵۸۴، ۶۱۴، ۶۱۵، ۶۴۱، ۷۸۹، ۷۹۰ و ۸۵۸ قانون مدنی

کارفرما نیز باید متعهد به مراقبت از کار اعم از محیط کار، ابزار کار اعم از مادی و انسانی و چگونگی انجام کار باشد. به همین دلیل است که کارفرما طبق ماده ۱۲ قانون مسئولیت مدنی نسبت به فعل خسارت بار کارگر(ان) خود در برابر اشخاص ثالث، با فرض تقصیر^۱، مسئولیت می‌یابد (موحدیان، ۱۳۹۶: ۲۱۰). از این مطلب می‌توان برای تایید به وسیله بودن تعهد ایمنی کارفرما در برابر کارگر(ان) نیز استفاده کرد زیرا تعهد مالک به مراقبت از مایملک خود از نوع تعهد به وسیله می‌باشد.

حال وقتی که تعهد ایمنی کارفرما در برابر کارگر از نوع تعهد به وسیله است به طریق اولی باید تعهد ایمنی صاحبکار را هم تعهد به وسیله دانست زیرا تعهد ایمنی به نحو تعهد به نتیجه بر خلاف اصول بوده و فقط در موارد استثنائی به جهت حمایت بیشتر از متعهدله منظور و اعمال می‌شود. به عبارت دیگر تعادل حقوقی در روابط از طریق به وسیله دانستن تعهدات بهتر تامین می‌شود مگر این که وضع رابطه به گونه‌ای نامتعادل باشد که با به نتیجه دانستن تعهد یکی از طرفین، تعادل را به رابطه برگرداند. حال آن که صاحبکار و پیمانکار در وضعیت متعادلی هستند و اگر قرار باشد در روابط کاری یک وضعیت نامتعادل وجود داشته باشد آن رابطه، رابطه کارگری کارفرمایی است که البته ملاحظه شد تعهد ایمنی حتی در یک چنین رابطه‌ای، از نوع تعهد به نتیجه نمی‌باشد.

نتایج

مقنن در قانون کار بیشترین توجه خود را به ایمنی کار در روابط کارگر و کارفرما معطوف نموده و چندان به ایمنی کار در روابط پیمانکاری نپرداخته است. این در حالیست که بسیاری از کارها در قالب پیمانکاری انجام می‌شوند. بر این اساس انتظار آن است که مقوله ایمنی در پیمانکاری‌ها مورد حکمرانی حکیمانه و مطابق با موازین فقه اسلام و حقوق ایران قرار بگیرد.

البته سکوت نسبی مقنن در این مورد، مبتنی بر حکمت بوده و معنادار است با این توجیه که اتخاذ و اعمال تدابیر ایمنی کار در روابط پیمانکاری را عمدتاً و جز در مواردی، به اراده طرفین و عرف واگذار نموده است زیرا طرفین در روابط پیمانکاری، برخلاف طرفین رابطه کارگری کارفرمایی، در وضعیت نسبتاً یکسان قرار داشته و به جهت توانایی فکری و تمکن مالی در سطحی هستند که نیاز به حمایت‌های قانونی ناظر بر تامین ایمنی کار نداشته باشند؛ بر این اساس اتخاذ و اعمال تدابیر ایمنی کار در روابط صاحبکار و پیمانکار جز در موارد مذکور در مقررات آمره، اصولاً و عمدتاً بر اساس توافق آنها و در صورت سکوت توسط عرف تعیین می‌شود. در مقررات، عرف و قراردادهای پیمانکاری، تعهد به تامین ایمنی کار در روابط پیمانکاری غالباً بر عهده پیمانکار گذاشته شده است به گونه‌ای که می‌توان تاسیس اصل نمود و در موارد تردید، اصل را بر تعهد پیمانکار گذاشت. این نکته به معنای آن نیست که اشخاص دیگر از جمله صاحبکار هیچ گونه تعهدی در راستای تامین ایمنی انجام کار و یا محصول و محیط کار موضوع قرارداد پیمانکاری نداشته باشند. مهمترین تعهد قانونی و عرفی صاحبکار، واگذاری کار به پیمانکار واجد شرایط، دادن اطلاعات لازم در مورد محیط کار و نظارت بر عملکرد ایمن سازی پیمانکار و در صورت تعدد پیمانکاران ایجاد هماهنگی‌های لازم بین آنهاست.

دامنه قراردادی بودن اصل و میزان تعهد به ایمنی در زمانی که پیمانکار، کار موضوع پیمانکاری را شخصاً و بالمباشره انجام می‌دهد گستردگی بیشتری می‌یابد. آئین نامه ایمنی در امور پیمانکاری مصوب ۱۳۸۹/۳/۵ و دستورالعمل اجرایی آن - با فرض رعایت ماده ۴ آئین نامه، ناظر بر تعهد قانونی صاحبکار در انعقاد قرارداد با پیمانکار واجد صلاحیت - نیز گویا همین مطلب است. با این حال وقتی که کار پیمانکار جنبه مباشرتی ندارد و او کار را به پیمانکاران فرعی و یا کارگران می‌سپارد تعهد به تامین ایمنی کار به موجب آئین نامه ایمنی در امور پیمانکاری مصوب ۱۳۸۵/۳/۵ و ماده ۱۳ قانون کار جنبه و مبنای قانونی بیشتری می‌یابد.

پیمانکار به موازات تعهد به تامین ایمنی در انجام کار حسب مورد ممکن است همزمان به عنوان سازنده و متصرف محیط کار نیز تعهداتی در تامین ایمنی بباید. این نظر را می‌توان از بعضی از مواد قانون مجازات اسلامی (مواد ۵۱۷ و ۵۲۲ و ۵۲۳) و قانون مدنی (ماده ۳۳۳) دریافت نمود. مبنای این نظر، مسئولیت ناشی از استیلا قانونی است.

۱. این در حالی است که در تخلف کارفرما از تعهدات به ایمنی کار نسبت به کارگر(ان) فرض تقصیر نشده و لذا تقصیر باید اصولاً ثابت شود. سیاست‌های حمایتی از کارگر ایجاب می‌کند تا قانونگذار کارگر(ان) را نیز از این جهت مانند اشخاص ثالث ببیند.

به این ترتیب هر دو طرف رابطه پیمانکاری-خاصاً و عمدتاً پیمانکار- تعهد به تامین ایمنی در انجام کار، محصول کار و محیط کار دارند. این تعهدات حسب مورد ممکن است از مبنای قراردادی یا قانونی برخوردار باشند. تعهدات مزبور اصولاً از نوع تعهد به وسیله می‌باشند. زیرا تعهد به وسیله مطابق اصل است و تا دلیل یقینی یافت نشود نمی‌توان آنها را از نوع تعهد به نتیجه دانست.

منابع

۱. اباذری فومشی، منصور (۱۳۸۱). حقوق کار. تهران: انتشارات بهنامی.
۲. استوار سنگری، کوروش (۱۳۹۵). مقدمه حقوق کار. تهران: انتشارات میزان.
۳. پورارشد، نادر (۱۳۹۳). حقوق کار. تهران: انتشارات دانشگاه آزاد اسلامی.
۴. پورارشد، نادر (۱۳۹۴). کلیات و اصول مسئولیت مدنی. تهران: انتشارات نوروزی.
۵. جبعی عاملی، زین الدین (۱۳۸۰). الروضة البهیة فی شرح اللمعة الدمشقیة. ج ۸. ترجمه علی شیروانی. تهران: انتشارات دارالعلم.
۶. جعفری لنگرودی، محمد جعفر (۱۳۶۳). حقوق تعهدات. تهران: انتشارات دانشگاه تهران.
۷. جعفری لنگرودی، محمد جعفر (۱۳۸۷). اندیشه و ارتقاء. تهران: نشر گنج دانش.
۸. حکمت پناه، مرضیه (۱۳۹۰). تعهد ایمنی و جایگاه آن در حقوق ایران. پایان نامه کارشناسی ارشد حقوق خصوصی. دانشگاه کاشان. کاشان. ایران.
۹. خدابخشی، عبدالله (۱۳۹۲). جبران خسارت کارگران در نظام مسئولیت مدنی. تهران: شرکت سهامی انتشار.
۱۰. رنجبری، ابوالفضل (۱۳۸۲). حقوق کار. تهران: انتشارات مجد.
۱۱. ژوردن، پاتریس (۱۳۸۲). اصول مسئولیت مدنی. ترجمه مجید ادیب. تهران: نشر میزان.
۱۲. ژوردن، پاتریس (۱۳۸۶). تحلیل رویه‌ی قضائی در زمینه مسئولیت مدنی. ترجمه مجید ادیب. تهران: نشر میزان.
۱۳. صفایی، سید حسین؛ رحیمی، حبیب الله (۱۳۹۳). مسئولیت مدنی (الزامات خارج از قرارداد). تهران: انتشارات سمت.
۱۴. عبانیا، رسول وحید (۱۳۹۰). دانستنی‌های روابط و حوادث کار. تهران: انتشارات جاودانه و جنگل.
۱۵. عراقی، عزت الله (۱۳۸۱). حقوق کار. ج. ۱. تهران: انتشارات سمت.
۱۶. عراقی، عزت الله (۱۳۹۵). حقوق کار. ج. ۲. تهران: انتشارات سمت.
۱۷. فروچی، مرتضی (۱۳۸۸). مسئولیت پیمانکار در قراردادهای پیمانکاری با توجه به شرایط عمومی پیمان. پایان نامه کارشناسی ارشد حقوق خصوصی. دانشگاه تهران. پردیس قم. قم. ایران.
۱۸. قاسم زاده، سید مرتضی (۱۳۸۵). مبانی مسئولیت مدنی. تهران: نشر میزان.
۱۹. کاتوزیان، ناصر (۱۳۷۴). حقوق مدنی، عقود معین ۱. تهران: انتشارات شرکت انتشار.
۲۰. کاتوزیان، ناصر (۱۳۶۸). قواعد عمومی قراردادها. ج. ۴. تهران: انتشارات به نشر.
۲۱. کریمی، شهرام؛ عرفانی، محمود عرفانی؛ واحدی‌زاده، جواد (۱۳۹۶). مبنا و حدود مسئولیت مدنی پیمانکار. مجله پژوهش‌های حقوقی. ۱۶ (۳۲)، ۹۷-۵۹.

۲۲. معاونت قضائی و آموزش و تحقیقات علمی دادگستری استان تهران (۱۳۸۰). دیدگاه‌های قضائی قضات دادگستری استان تهران. ج. ۲. تهران: نشر دادیار.

۲۳. مهرپور، حسین (۱۳۷۲). دیدگاه‌های جدید در مسائل حقوقی. تهران: انتشارات اطلاعات.

۲۴. موحدیان، غلام رضا (۱۳۹۶). حقوق کار. تهران: انتشارات فکر سازان.

۲۵. یزدانیان، علیرضا (۱۳۷۹). قلمرو مسئولیت مدنی. تهران: نشر ادبستان.

References

1. Abania, R. V. (2011). *Knowledge of Relationships and Work Incidents*. Tehran: Javdane and Jungle Publication. (In Persian)
2. Abazarai Fomashi, M. (2001). *Labour Law*. Tehran: Behnami Publication. (In Persian)
3. Burch, R.J. (2002). Practitioner's guide to joint employer liability under FLSA. *Houston Business and Tax Law Journal*. 2, 393-414.
4. Faruhi, M. (2009). *Contractor's Responsibility in Contracting Contracts According to the General Conditions of the Contract*. Private Law Master's Thesis. University of Tehran. Qom Campus. Qom. Iran. (In Persian)
5. Jabaei Ameli, Z. al-Din. (2010). *Al-Rawdah Al-Bahiyya fi Sharh Al-Lam'ah Al-Dimashqiya*. Vol. 8. Ali Shirvani (Trans.). Tehran: Darul Alam Publishing House.
6. Hekmat Panah, M. (2011). *Safety Commitment and its Position in Iranian Law*. Master's Thesis in Private Law. Kashan University. Kashan. Iran. (In Persian)
7. Iraqi, E. (2002). *Labor Rights*. Vol. 1. Tehran: Samt Publication. (In Persian)
8. Iraqi, E. (2016). *Labor Rights*. Vol. 2. Tehran: Samt Publication. (In Persian)
9. Jafari Langroudi, M. J. (2008). *Thought and Promotion*. Tehran: Ganje Danesh Publication. (In Persian)
10. Jafari Langroudi, M. J. (1984). *Obligations Law*. Tehran: Tehran University Publication. (In Persian)
11. Jordan, P. (2003). *Principles of Civil Responsibility*. Majid Adeeb (Trans.). Tehran: Mizan Publication.
12. Jordan, P. (2007). *Analysis of Judicial Procedure in the Field of Civil Liability*. Majid Adeeb (Trans.). Tehran: Mizan Publishing.
13. Judicial Vice-Chancellor and Education and Scientific Research of Justice of Tehran Province (2001). *Judicial views of judges of Justice of Tehran Province*. Vol. 2. Tehran: Dadyar Publication. (In Persian)
14. Karimi, Sh.; Erfani, M. & Vahidizadeh, J. (2016). Basis and limits of contractor's civil liability. *Journal of Legal Research*. 16 (32), 59-97. (In Persian)
15. Katouzian, N. (1995). *Civil Rights, Certain Contracts 1*. Tehran: Publishing Company. (In Persian)
16. Katouzian, N. (1989). *General Rules of Contracts*. Vol. IV. Tehran: Beh Nashr Publications. (In Persian)
17. Keeton, W. et al. (1984). *Prosser and Ketton on Torts*. USA: West Publishing Co.
18. Khodabakhshi, A. (2013). *Compensation of Workers in the Civil Liability System*. Tehran: Publishing company. (In Persian)
19. Lawson, F.H. & Anton. A.E. (1979). *Amos and Walton's Introduction to French Law*. UK: Oxford.
20. Mehrpour, H. (1993). *New Perspectives on Legal Issues*. Tehran: Information Publications. (In Persian)

21. Mohedian, Gh. R. (2016). *Labor Law*. Tehran: Fekar Sazan Publications. (In Persian)
22. Ostovar Sangari, K. (2016). *Introduction of Labour Law*. Tehran: Mizan Publication. (In Persian)
23. Pe'Lissier, J.; Supiot, A. & Jeammand, A. (2002). *Droit du Travail*. Paris: Precis Dalloz.
24. Pourarshad, N. (2014). *Labour Law*. Tehran: Islamic Azad University Publication. (In Persian)
25. Pourarshad, N. (2015). *Generalities and Principles of Civil Liability Law*. Tehran: Nowrouzi Publication. (In Persian)
26. Prosser, W.L. (1971). *The Law of Torts*. USA: West Publishing Co.
27. Qasimzadeh, S. M. (2006). *Basics of Civil Responsibility*. Tehran: Mizan Publication. (In Persian)
28. Ranjbari, A. (2003). *Labour Law*. Tehran: Majd Publication. (In Persian)
29. Safai, S. H. & Rahimi, H. (2014). *Civil Liability (Requirements Outside the Contract)*. Tehran: Samt Publication. (In Persian)
30. Yazdanian, A. (2000). *The Realm of Civil Responsibility*. Tehran: Adabestan Publication. (In Persian)